

göra sig underrättad om, hur den sökande utfört sitt arbete och orsaken hvarför han icke längre har arbetet kvar, naturligtvis utan att därvid från början visa någon misstro till uppgifterna, äfven om man i sitt innersta hyst sådan. Om uppgiften är riktig och upplysningarna som erhållas tillfredsställande samt om det befinnes, att arbetslösheten således är oförvållad, kan man kanske lyckas skaffa den strandsatte en annan plats. Därvid stöter man emellertid på en ny svårighet. Det finnes blott en bestämd arbetskvantitet, som behöfver utföras på hvarje ställe, och lyckas man, genom särskilda åtgärder och på grund af personkänedom inom ett arbetsgifvareområde, under tider af knapp arbetstillgång förskaffa den arbete, för hvilken man hyser intresse, så medför det att någon annan, som kanske hoppats på det arbetet, men ej haft någon förespråkare, ehuru han är i lika stort behof af sysselsättning, i stället blir utan. Därför är det rätta tillvägagångssättet att förhjälpa den arbetsvillige dit, där arbete finnes, men ej folk att utföra det (se arbetsförmedling, grupp IV a). Detta är dock ofta rätt svårt att åstadkomma, ty den arbetssökande kan ej förmås att lämna staden, äfven om han har kunskap och vana vid göromål, som finnas att få på andra håll, utan vill här afvakta just precis en sådan sysselsättning som den han åstundar. Den som ej vill i någon grad rätta sig efter förhållandena bör dock själf få känna följderna; dessa böra ej af andra afvändas.

Oförmåga till arbete är föranledd af ytterst olika saker.

Den kan bero på kroppslig svaghet, men i många sådana fall — där ej verklig sjukdom föreligger — har man att då äfven räkna med svaghet i viljan, ty en kraftig vilja ger, där den rätt användes, underbara krafter åt en bräcklig kropp, det kan man ofta vara i tillfälle att med beundran iakttaga. Men där ingen verklig önskan att försörja sig själf finnes, där tar klenheten öfverhand.

Är sådan svaghet, kroppslig eller andlig, orsaken till arbetslösheten, så förestår stundom ett drygt arbete för den som vill hjälpa på rätt sätt; men man bör ej misströsta, äfven om det i början synes nästan hopplöst. Stärkande medel, både yttre och inre, måste användas, stränghet och mildhet böra växla vid behandlingen, men målet skall alltid hållas i sikte. Stundom kan det vara lyckligt, om man kan förflytta den det gäller från de kända vanliga omgifningarna till en ny trakt med sunda lefnadsförhållanden för att där liksom börja på nytt. Unga människor, som aldrig kommit i någon riktig arbetstakt, skygga ofta tillbaka för ett anbud att komma till landet, men det kan vara räddningen för dem, om man lyckas få på en gång kraftiga och välvilliga personer, att där taga sig an dem och med tålmod ledas dem framåt. Den som söker öfva själf tukt vet nog, att det ej är så lätt att släppa en vana, fastän man erkänner den vara dålig. För ett ouppfostradt sinne är det ännu svårare; därför får man ej begära några hastiga resultat. Här som alltid gäller det, att kan man ej förmå någon att ens vilja försöka det man föreslår, så är det bäst att ej vidare söka ingripa, utan låta tid och förhållanden verka, så att nöden, om ej annat hjälper, får bli läromästare.

Oförmågan kan ha sin rot i bristande utbildning och okunnighet i hvarje slags yrke. Den nästan totala bristen på verkliga yrkesskolor, som förefinnes, gör att en stor mängd, för att ej säga de flesta ungdomar gå ut i lifvet utan att vara rustade för att upptaga något bestämdt yrke. En yngling blir antagen som springgosse hos en snickare eller annan yrkesman, men därpå följer ej med visshet, att han sedan så småningom kommer in på verkstaden. Det beror på, om han är läraktig, villig och snabb att inhämta insikter i yrket, men det beror tillika på åtskilliga andra orsaker. Ytterst få handverksmästare hafva lust att offra tid och material på att inlära en gosse yrket, då denne, hvilken dag det faller honom in, kan aflägsna sig utan att säga ett ord. Ett lärlingsskap existerar icke längre, med förbindelser å ömse sidor. För en duktig, ordentlig yngling går det dock vanligen, men många af dem, som blifva förlorade existenser, hade kanske kunnat vara dugliga arbetare äfven de, ifall de tagits om hand i de kritiska åren och fått lära ett yrke, i stället för att hänvisas till varuförsäljning på gatan eller annat dagdrifveri.

»Fåfång gå lærer mycket ondt» heter det med sanning. Det är ett stort mått af energi, obrukad till nyttig sysselsättning, som tar sig uttryck i alla de dumma och elaka tilltag, som bedrivnas af ungdom på gator och i parker. Man är så snabb att tala om »ligapojkar», som om samhället icke hade något ansvar för deras tillvaro. Man borde dock lätt kunna tänka sig, hur en gosse skall bli, som utan karaktärsutvecklande ledning vuxit upp i ett hem, hvilket i intet afseende gjort skäl för detta namn i dess djupa betydelse. Han har där hört och sett elände af alla slag, och så fort han kan, börjar han att imitera de vuxne i sätt och nöjen så småningom, vanligen i stegrad grad. »Den melodi du tanklöst gnolar på, en eftervärld med stormens makt skall sjunga», säger skalden. Snart räknar en sådan yngling det nästan som en heder att kallas »ligapojke», och samma inre drifkraft — stordådslusten — som gör en till hjälte, gör en annan till brottsling. Samhället ser på och ger öknamnet, som blott än ytterligare drifver fram det onda.

Kanske är den unge mannen, som man råkar på, och som påstår sig ingenting kunna förtjäna, just en sådan ouppfostrad, försummad, så småningom förslöad individ. Man får ej säga: stackare, det är icke hans fel, det är samhällets, och så ge, hvad han behöfver att lefva af. Nej, då ökar man än ytterligare den gemensamma skulden. Här om någonsin behöfs det för att hjälpa, att gifva något af sig själf som människa. Mäktar man det ej, så återstår att försöka att för honom intressera någon, hvilken gjort sådant arbete till sin lifsuppgift (se arbets- och räddningshem). Lyckas det icke att på något sätt få honom ombändertagen, så måste han lämnas åt naturens själfväkedom, ty klemmande och kvacksalfveri i ett sådant fall gör blott ondt värre.

Den, hvilkens krafter börja aftaga, har, isynnerhet om han ej är yrkeskunnig, mycket svårt att få någon jämn förtjänst. Äfven en äldre yrkesman, hvilkens arbetsskicklighet ej hållit jämna steg med yrkets utveckling, men som ännu anser sig vara bland de främste, såsom han förr var, har ytterst svårt att få arbete, ty han kan ej finna sig i att få en lägre betalning för

ett utfördt arbete än de erhålla, som känna den nya tidens kraf och arbetssätt. För att han skall kunna få arbete, är det dock nödvändigt, att han förstår att moderera sitt pris, och för honom är det möjligt att göra det, ty han är vanligen ej längre medlem af fackförening. Den som af ålder blifvit långsam i sitt arbete får ej beräkna den åtgångna tiden såsom norm för ersättningen. Det är hvarken lätt eller roligt att säga honom allt detta och få honom att förstå, hur saken verkligen förhåller sig, men kan man få honom att taga upp rådet att fordra mindre i arbetslön, så kan han kanske reda sig igen, ty då blir han ofta anlitad, under det att han, såsom det förut tillgick, blott fick arbete en enda gång på hvart ställe.

En äldre man, som ej är kunnig i något yrke, kan dock, om han är pålitlig, finna sin utkomst genom att utföra små extra uppdrag i familjer och idogt foga den ena lilla aflöningen till den andra. »Idogheten» är en tomte, som allt mer jagas på flykten, men som är en god vän, där han finnes. Hvar och en vet, hur svårt det är att få någon pålitlig person, som kan gå ett enkelt ärende, annat än ett stadsbud, som skall ha dryg betalning, eller att finna någon som kan skrufva från ett lås eller spika hop en låda eller annat dylikt lättgjordt och enkelt arbete. Många gamla ensamma kvinnor, som själfva ej förmå göra sådant, skulle vara glada, om de kunde få anvisning på en person, som vore hygglig och reel samt kunde anlitas därför. Är han stark nog att vara »vedkarl», får han lätt nog arbete, emedan sådana ofta behövas.

Ett arbete kan ock vara af den art, att det är omöjligt att därpå försörja sig, så dåligt aflönadt är det. Det är endast som tillskott till annan förtjänst, som det är brukbart och dessvärre som sådant kanske eftersökt, hvilket naturligtvis leder till att det fortfarande hålles oskäligt lågt. Af sådant slag är i flera fall den förut omtalade »bodsömnaden». Direkt kan man väl intet göra därvid, men är man uppmärksam på saken och ej lugnt tiger och finner sig däri, utan begagnar tillfällena att påverka allmänna opinionen i detta afseende, så kan så småningom en ändring åstadkommas. Ett ärligt, tråget arbete bör föda sin utöfvare, det får ej glömmas.

Oförmågan att finna ett arbete, genom hvilket man kan försörja sig, kan ock bero på arbetarens bristande uthållighet och intresse för det arbete som förelegat. Någon yrkesskicklighet kan naturligtvis aldrig vinnas utan flit och ihärdighet.

Den ofta hos kraftiga män och unga personer förekommande bristen på uthållighet är sorgligt betecknande för vårt uppfostringssystem. »Det är inte roligt», är ofta skäl nog för att som barn och ung slippa ett ålagdt arbete, vare sig detta är lämnadt af föräldrarna inom hemmet eller skall utföras för betalning åt främmande. Ett barn, som fått löfte om en viss ersättning, om det rensar en rabatt från ogräs eller plockar en uppgifven kvantitet bär eller annat dylikt litet uppdrag, kan utan ett ord bara gå ifrån sitt åtagna göromål, och skälet — »det var inte roligt längre», och det är ett skäl som vanligen af vederbörande utan tvekan upptages som giltigt. Hvad under är det om den, som aldrig i barndomen tvungits att trots en inre motvilja fullgöra ett åliggande, sedan vid mogna år kastar ifrån sig ett arbete, som kan vara tröttsamt och föga intressesväckande.

Finner man, att hemligheten med slöheten tycks ligga i att vederbörande ej »kommit på sin rätta hylla», som det heter, så bör man låta sig angeläget vara att förhjälpa honom dit. Det kanske ej kan lyckas med ens, men man kan ställa det i utsikt som uppmuntran, medan man förbereder saken. Är det en medveten längtan efter en annan verksamhet, så kan redan hoppet om en åtrådd förändring göra sitt till att sporra till ansträngning. Man märker då äfven hvad som finns inombords, och man har något att rätta sig efter. Ibland heter det visserligen, att någon längtar efter att få bli det eller det, men någon benägenhet att göra något offer för egen del för målets vinnande märkes ej, utan allt väntas af andra. Under sådana förhållanden blir det sannolikt föga glädje med det hela. Den som åstundar något, bör väl ock vara villig att i främsta rummet själf göra allt hvad göras kan för att vinna det; i annat fall har den anmodade hjälparen rätt att anse, att längtan ej är särdeles stark.

Arbetslöshet, där den förekommer, vållas icke så sällan af lättja och slarf. Man erfar, att mannen blifvit afskedad från det ena stället efter det andra, emedan han aldrig passade på tiden på morgnarna, eller ock att han helt och hållet uteblef emellanåt utan att anmäla någon orsak. Modern eller hustrun förklarar, att han alltid är så svår att väcka, och att hon ej mäktar få honom i väg i rätt tid. Det får dock ej helt förbises, att sådant *kan* bero på fysiska orsaker, hvarför samrådande med läkare kan vara behöfligt.

Att vara lat under själfva arbetet är så vanligt, att det knappt väljar ett afskedande annat än när arbetsstyrkan måste minskas, då man naturligtvis först låter den arbetare sluta som städse stulit tid, om han ock gjort det med kamraternas goda minne och bifall.

Hvad svenska arbetare duga till, det visa de först i Amerika, där de äro skattade som de flitigaste, men där skulle det ej gå för sig att vara lat under arbetstiden, ty då skulle ögonblickligt afskedande följa. Vårt folk är så sundt och i grunden godt, att arbetarne i själfva verket ock trifvas bäst med flit och ordning, om ej en förvriden uppfattning af förhållandena bibringas dem.

Hvilken af alla dessa eller andra anledningar det kan vara, som bär skulden till att den hjälpsökande är arbetslös, det måste man utröna och sedan handla därefter.

Man skall då ofta nog finna, att hvarken den ena eller den andra orsaken *ensam* bör tillskrifvas den bedröfliga ställningen.

Arbetslösheten hänger ofta samman med dryckenskapen, och i otaligt många fall är det denna som är grundorsaken. Att den i enstaka fall kan ha tagit öfverhand med anledning af speciellt sorgliga förhållanden, kan man visserligen ibland spåra, så att det är ej alltid man kan afgöra, när arbetslösheten är orsak eller verkan.

Dryckenskapen har i hela samhället blifvit en sådan makt till det onda, att det stundom förefaller fattigvårdsarbetaren, som om all nöd skulle försvinna, om man blott vore fri från berusningsmedlens lockelser och härjningar. Att det ej skulle bli händelsen, inser man nog vid närmare efter-

tanke, men dryckenskapen vållar så många af de lidanden, hvarunder vår stads invånare vändas, att man tycker, att allt annat är att räkna för intet i jämförelse därmed. Åtskilligt af detta andra har ock sin urgrund i missbruket af starka drycker. Största delen af den osedlighet som råder, flertalet af de brott som begås, hafva sin förklaring i en omtöcknad hjärna, som ej mäktar leda människans handlingar, utan lämnar henne till pris åt djuriska drifter.

Det anses ofta som en förmildrande omständighet, om en ogärning begåtts under rusets påverkan, men det borde väl vara tvärt om. Den anklagade skulle under sådana förhållanden egentligen stå till svars för dubbla förseelser: att frivilligt hafva gjort sig själf till ett redlost vrak, som kan drifva på och skada andra seglare, och den ofärd som därpå vållats.

De svåraste förbrytelseerna af drinkare nås dock ej af en straffande lag, och det äro de som begås mot barnen. Genom den skrämsel och skada, som vållas af de drucknas våldsamma uppträdande i hemmen, då barnen till och med midt i natten bli uppryckta ur sin sömn och utkörda i förstugan, kanske i smällkalla vintern, kan lifslångt lidande ådragas dem. Ohyggligast är förbrytelsen mot de barn, som under rusets inflytande kallas till lif, ett lif som ofta för dem blir en hemsk tillvaro, ett oafbrutet lidande. Fattigvårdsarbetarens erfarenhet är, att sådana barn vanligen födas klena, ofta blifva idioter eller andesvaga eller i bästa fall få en någorlunda frisk kropp, men som födelsemärke dryckenskapsbegär och i många fall djuriska, råa instinkter, som föra till illdåd och stundom till rent brottsliga handlingar. Många få under hela sitt lif föra en kanske fäfång kamp mot detta rusdrycksbegär, ty den stödjande kraft som för dem under uppväxten vore behöflig, för att de med framgång skulle kunna bekämpa och öfvervinna det, finna de hvarken utom eller inom sig.

Så länge rusdrycker allmänt brukas, kunna de ohyggligaste följderna af deras missbruk afvändas endast därigenom, att drinkare, som förlorat förmågan af själfbehärskning, interneras i särskilda anstalter, tills de genom lämplig behandling kunna utan skada för samhället åter inträda i världen som ansvariga människor. Någon sådan lag finnes ännu icke, men den torde, som man hoppas, icke länge låta vänta på sig. Alkoholisthem, där de mindre djupt sjunkna kunna intagas för behandling, finnas redan (se grupp V c) men i otillräckligt antal. För kvinnor finnas inga dylika hem.

En far som super är en ohygglighet, men en mor som gör det är något än värre, och dock finnas kvinnor, som glömma hem och barn och allt annat i världen för rusdryckernas lockelser. Man skulle gärna vilja tillbakavisa en sådan tanke som omöjlig, men det går ej, ty förhållandet är obestriddt. Hvad som kommit kvinnorna på fall är ej så mycket brännvinet som ej mera ölet, och i vissa fall portern. Båda dessa rusdrycker få köpas på magasinerna och kunna därför, utan att det väcker undran, af kvinnorna hemföras bland andra därifrån inköpta varor. Härtill kommer, att många — såsom förut framhållits — redan från unga dagar, då de voro på fabrik, vant sig vid att använda maltdrycker till middag eller rättare sagdt i stället för sådan, endast med en smörgås till. Då trötthet och olust inställa sig, söka de häfva den med en halfbutelj öl, men då snart

ingen verkan förspörjes af så litet, ökas dosen undan för undan, och kvinnor finnas, som dricka sina 10 buteljer om dagen, kanske mer. Hvad det betyder i ekonomiskt hänseende kan man snart räkna ut, men hvad det verkar på den drickandes kropp och själ, det måste man se och erfara för att rätt förstå. Kvinnorna i vår stad skulle utan tvifvel, på få undantag när, hafva för tio à femton år sedan skyggat tillbaka för att på en krog skaffa sig dryckesvaror, om man endast där hade kunnat få sådana. Den lätthet, hvarmed de kunnat förskaffa sig hvad de åtrått, har lockat dem i fördärfvet, och nu skulle många sannolikt utan tvekan förskaffa sig det äfven från en krog om det behöfdes. Ju längre försäljningen af maltdrycker får fortgå i sammanhang med försäljningen af bröd och mjölk och annan mat på magasinerna, desto flera kvinnor lockas till förtärande därpå. Få de hålla på länge, så kunna de kanske sedan ej undvara ännu starkare drycker, och då skulle måhända krogarna börja bli besökta af kvinnor i lika stora skaror som nu af män, det Gud förbjude. Hvilket ohyggligt skådespel det är, det kan man vara i tillfälle att se i London, där dryckenskapen bland kvinnor tagit en förfärande fart. Det gäller för oss att vara vaksamma och söka afvärja den hotande faran, så att ej Stockholm blir lika illa beryktadt i detta hänseende som London, och ett ännu större elände än förut här uppstår.

Om det är tydligt, att det måste vara dryckenskap, som är orsaken till hemmets fattigdom, bör man således hafva i minnet, att man har att äfven hos hustrun kunna söka fel härvidlag. Man skall ock, om man ej fäster sig vid ord utan vid gärning, finna, att i mångt hem är det just hon, som af en eller annan orsak är det svåraste hindret för att få mannen, som dukat under för dryckenskapsbegäret, att ingå i en stödjande nykterhetsförening. Det synes som om man ej skulle kunna få en ifrigare bundsförvant i ett sådant sträfvande än just den, som i likhet med suparens hustru lider mest af följderna af hans last, men det är långt ifrån säkert. Ibland kan det visserligen vara hennes egen smak för starka varor, som gör att hon sätter sig däremot, ibland är det dock hufvudsakligen den inbitna fördomen, att det är manligt att taga sig en sup, som kommer henne att frukta, att mannens kamrater skola anse honom som en mes, om han ej gör det.

»Kårt barn har många namn», heter det, och att supsedn är folket kär kan man finna, ty otaliga äro de uttryck som beteckna såväl själfva förtärandet af brännvinet, som följderna därpå. Att starka krafter måste sättas i verksamhet, för att det skall blifva möjligt att öfvervinna seden, är därför klart. Genom predikande allena går det ej, upplysning kan ej heller göra allt; goda andar måste frammanas, som drifva ut de dåliga.

Det sinne, som beröfvas sitt gamla intresse och den glädje och njutning det ditills sträfvat efter, måste få något nytt att fästa sig vid, ty annars kommer kanske ett återfall sju resor värre än det förra.

Söker man att rycka någon loss ur dryckenskapens böjer, gäller det därför att kunna peka på något annat, som har makt att fångsla hjärta, håg och fantasi, och som har en inneboende kraft att upprätthålla, då den gamla frestelsen påkommer. Så länge man ej lyckats däri, äfven om be-

gäret för stunden skulle vara dämpadt, hvilat hemmet som på en vulkan. Ett utbrott kan komma när som helst och förvandla allt till spillror.

Anledningen till svårigheterna får stundom sökas i förhållanden, oberoende af parternas vilja; oförvållad är nöden icke, men ej heller i egentlig mening själföfvållad. En ung hustru har t. ex. blifvit flyttad direkt från fabriken, där hon tillbragt sin tid sedan hon var halft barn eller så fort hon slutat skolan, till ett hem som hon ej alls förstår att sköta. Hon är okunnig i all matlagning, så att kosten blir både dyr och föga närande. Hon har intet begrepp om att det kräver arbete att underhålla kläder och allt som hon har under sina händer. Därför begagnas det, tills det är obrukbart; då förkastas det. Hon har kanske haft barn, innan hon gifte sig, men dem har hon aldrig själf vårdat utan haft dem inackorderade hos andra, och hon har således ingen erfarenhet om, hur de böra skötas, hvar af naturligtvis både de och hemmet blifva lidande. Under sådana omständigheter blir hemmets underhåll dyrt, och på samma gång är det så föga trefligt, att mannen allt oftare söker sig till krogen. Så ökas utgifterna än mera, och ekonomien blir alldeles förstörd. Hvad som under dylika förhållanden kan vara att göra, därom har redan talats i kapitlet om »man och hustru».

Det händer att mannen, som är ung och frisk, ej tänkt på att hälsan kan svika eller andra svårigheter kunna tillstöta, och så har han ej gått in i någon sjukkassa, ej heller gjort några små besparingar, som han, såväl som många andra, nog skulle ha förmått, om han verkligen haft ifver att göra det och tagit vara på förtjänsten. Så kommer sjukdomen oföväntadt, och han har ingenting, som kan hålla honom flytande, tills den gått öfver igen.

Äro förhållandena sådana kan man behöfva hjälpa, så att hemmet ej störtar samman under sjukdomstiden, men göra det under den bestämda förutsättningen, att mannen, så fort han blir frisk och det således låter sig göra, går in i en sjukkassa, så att ej samma sak må åter inträffa. En tid af bekymmer kan således blifva till lärdom och hjälp för framtiden, såvida man ej oklokt träder emellan utan att påvisa, hvad som brustit i de egna bemödandena, och således låter den svåra tiden gå spårlöst förbi eller kanske bidrager till att än ytterligare utveckla anlagen för oförtänksamhet.

Inträdesafgiften i en dylik kassa är kanske svår att komma ut med, omedelbart sedan en sjukdomsperiod är öfver, så det kan vara skäl att hjälpa äfven med den, på det att det må bli allvar och verklighet af föresatsen, medan minnet af sjukdomstidens svårigheter ännu är lifligt.

Är det en änkas nöd och bekymmer man skall söka anledningen till, så torde man vara benägen att tänka, att den anledningen väl är lätt att finna, ty hur skall en kvinna kunna med framgång vara på en gång husmor och försörjare för flera barn? Det synes visserligen vara en uppgift, som ingen kan gå ut med, men vid närmare efterhörande skall man dock kanske erfara, att den unga änkan i fråga, med något stöd af andra, lyckats att

hittills med ihärdigt sträfvande försörja både sig och dem. Nu på en gång går det ej längre, ehuru det väl snarare borde ha varit svårare under tiden omedelbart sedan hon blef lämnad ensam. Hvad är det då som ändrats i ställningen? Jo, hon befinnes vid ett närmare inträngande i förhållandena ha tagit en manlig inneboende, och följden har blifvit, att hon i viss grad fått äfven honom att underhålla, och detta kan icke lyckas. Hon gjorde det för att få någon hjälp med utgiften för hyran, men det har resulterat i ökade svårigheter. Mannen som bor där anser sig nu ha en viss rätt att vistas i hemmet, men någon skyldighet, som han väl då äfven borde ha, att bidraga till familjens underhåll, känner han icke. Han tvärtom beräknar att få sitt uppehälle genom kvinnan.

Det gäller således att försöka få en ändring i detta förhållande och söka till ankans skydd och hjälp få en bostad åt henne i något just för änkor och barn afsedt bostadshus, af hvilka flera finnas, där hyran är billig och där det öfvervakas, att inga inneboende förekomma (se grupp IV d).

Många andra anledningar än de som nu berörts kunna ju tänkas för en iråkad svårighet. Hvilka dessa äro, måste man emellertid taga reda på och söka att hjälpa den nödställda att öfvervinna dem. Stå de orubbede kvar, är nöden ej på ett varaktigt sätt afhjälpt, om än stora gåfvor lämnas.

Det får ej heller förglömmas, att i många fall åtskilliga naturliga hjälpkällor sannolikt finnas, samt att man bör se till i hvilken mån de blifvit eller kunna blifva utnyttjade.

Där svårigheten är af den art, att den synes omöjlig att undanröja, och nöden således otvivelaktigt blir kronisk, får man pröfva, om och i hvad mån man bör skaffa fortlöpande understöd. För ledning och råd härvid se Andra och Tredje afdelningen.

Hjälpkällor.

Själfhjäl — frisk kalldryck; *andras hjälp*
— artificiellt hälsovatten.

Själfhjälpsåtgärder.

»En bra karl reder sig själf» är ett ordstäf, som ännu ej helt försvunnit ur minnet, ehuru det upphört att vara såsom i forna tider ett uttryck för det allmänna svenskmanna-sinne, hvilket blyges för att motaga hjälp af andra. De yttre samhällsförhållandena äro också andra än fordomdags, och sammanslutningstanken har nu hos den själfständige ersatt den forna stolta sträfvan att stå ensam och orubblig i alla stormar. Man har omärkligt blifvit samhällsvarelse och vill gagna andra, på samma gång som man skyddar sig själf. Den innersta driffjädern är dock densamma: begäret att, då svårigheter möta, ej behöfva duka under eller bedja andra om hjälp. Det är glädjande att erinra sig, att just i folkets breda lager hafva dessa sammanslutningar ursprungligen fått form och kommit till kraftig utveckling samt sedan spridt sitt sunda inflytande till alla.

Främst står därvid sjukkasseidén.¹ Principen i alla sjukkassor är den, att flera eller färre vänner, yrkeskamrater eller af något gemensamt band sammanhållna personer (ledamöter i religiösa samfund, i nykterhetsföreningar eller andra) förena sig och göra små månatliga inbetalningar, för att ur den sålunda uppkomna gemensamma kassan i händelse af sjukdom utfå ett visst bestämdt belopp hvarje vecka under kortare eller längre tid, allt efter särskilda bestämmelser. Dessa bestämmelser kunna vara olika, af mer eller mindre betryggande art för kassans fortvarande bestånd och följaktligen för medlemmarnas säkerhet, att alltid hafva dess bistånd att påräkna vid sjukdomsfall. Farligt för kassans delägare kan det blifva, om någon får ingå som delägare utan att vid inträdet med läkarebetyg styrka att inga påvisbara sjukdomssymptom föreligga. Vidare är det vanskligt att hafva betalningen af medlemmarnas afgifter ställd på uttaxering, såsom stundom är fallet, d. v. s. afgiften erlägges ej med en bestämd summa hvarje månad, utan dess storlek beräknas efter den sjukhjälp, som behöft utbetalas, och varierar följaktligen ej obetydligt. Klart är, att om en tid af allmän sjuklighet inträffar, det blir ytterst kinkigt för det jämförelsevis ringa antalet friska, att kunna betala till de sjuka det utlofvade sjukunder-

¹ T. Andersson, Social sjukförsäkring. 1907. — Kommerskollegii Arbetsstatistiska Afdelning: Registr. sjukkassors verksamhet. 1901—1910.

stödet; följden blir också stundom den, att just då medlemmarna bäst behöfva kassans stöd, denna ej kan fullgöra sina förbindelser. Därtill kommer, att en delägare i en sådan kassa aldrig på förhand kan beräkna, hvilka förbindelser han ikläder sig; visserligen kan årsafgiften bli rätt liten, men den kan ock bli så stor, att den verkar nedtyngande eller alldeles förlamande.

I nästan alla kassor skall en särskild inträdesafgift erläggas, och i dem som hafva en fast månadsafgift stipuleras plikt för försummad inbetalning, hvilken plikt ökas för hvarje månad, tills slutligen, efter vissa månaders förlopp, utstrykning ur kassan sker.

Sjukkassor, i hvilka personer öfver 45 år medgifvas inträde, — det finnes åtskilliga större och mindre sådana — kuuna ej gärna vara mycket att lita på, då det sannolikt egentligen är gamla, som söka inträde där. När nu dessa till följd af naturens ordning väl en efter annan snart blifva sjuka, finnes ju ej möjlighet att uppehålla kassans förmåga att betala, utan förr eller senare måste den upphöra, och det kanske när många kvarstående medlemmar just räkna på den för sitt uppehälle under sjukdom.

Åtskilliga fabriker ha egna sjukkassor, i hvilka arbetarne äro förpliktade att ingå, och till hvilka fabriksägarna äfven lämna tillskott.

De flesta sjukkassor lämna äfven särskild begravningshjälp. Några kassor, genom hvilka man kan tillförsäkra sig endast begravningshjälp, stundom till betydande belopp ända upp till 2,000 kr., men ej sjukhjälp, finnas äfven. Deras antal har dock minskats och snart komma de väl att alldeles försvinna, ty den nya sjukkasselagen godkänner dem icke, och väl är det, emedan det ju är viktigare att tillgodose de lefvandes kraf än de dödas.

Enligt den nya sjukkasselagen (af 1910), som rör inregistrerade kassor, och som börjat att tillämpas 1911 och skall vara genomförd till 1916, får ingen vara medlem i mer än en sjukkassa, uttaxering får endast ske i nödfall, då de regelbundna afgifterna varit af någon särskild anledning otillräckliga. En registrerad kassa erbjuder ökad trygghet för medlemmarna samt minskade omkostnader, ty hvarje sådan står under kontroll af sjuk-kassebyrån i Kommerskollegium och åtnjuter förmånen af statsunderstöd. För att en kassa skall få bli inregistrerad, skall den — utom i vissa undantagsfall — hafva minst 100 medlemmar samt enligt ordentligt upprättade stadgar vara skyldig att åt medlem, som genom sjukdom eller olycksfall fått sin arbetsförmåga väsentligen nedsatt, lämna sjukhjälp till ett belopp af minst 90 öre per dag under minst 90 dagar, under loppet af 12 månader, d. v. s. antingen per kalenderår eller per år räknadt från någon bestämd dag; är kassan tillika begravningskassa får ej högre begravningshjälp lämnas än 200 kr.

Att en kassa med större antal medlemmar har starkare bärkraft än en kassa med ett fåtal sådana, är tydligt, och den nya lagen kommer sannolikt att befördra sammanslutningen mellan mindre kassor till en gemensam organisation, emedan den förbjuder någon att vara medlem i mer än en registrerad kassa. Hittills har det varit vanligt, att samma person varit medlem i flera kassor.

Såsom förhållandena nu äro, torde kunna sägas, att de flesta sjuk- och begravningskassor — 90 % af alla sjukkassor meddela äfven begravningshjälp —, som fylla ofvan anförda två villkor om läkarebetyg och fast afgift, ej äro olämpliga att vara ledamot i, äfven om de större äro solidare och därför lämpligare än de smärre (se grupp IX a).

Fortsättningskassor, hvilkas lämnande af sjukhjälp vidtager, då den egentliga sjukkassans veckounderstöd upphör, hafva på senare tider tillkommit och vunnit liflig anslutning samt tillerkännas i den nya sjukkasselagen stöd under vissa bestämmelser.

En brist i sjukkassorna, som man har anledning hoppas snart nog skall afhjälpas, rör kvinnornas ställning i dem. Understöd från kassorna lämnas icke, eller åtminstone endast från enstaka sådana, annat än vid vanliga sjukdomar, men ej till kvinnor under sjukdom till följd af barnsbörd. För många är detta ödesdigert. En fabriksarbeterska t. ex. eller hvilken annan själf försörjande kvinna som helst, hvilken har arbete hos andra, är urståndssatt under en tid vid ett barns födelse att sköta denna plats och har då intet att lefva af, just då hon både för barnets skull och sin egen vore i största behof af medel, så att hon kunde få kraftig och lämplig näring och i lugn och utan oro återhämta sig efter den våldsamma krisen. Lagen förbjuder en fabriksarbeterska att återtaga sitt arbete, förrän fyra veckor förflutit efter barnets födelse, såvida hon ej dessförinnan kan med läkareintyg styrka, att hon utan fara för sin hälsa kan äro nybörja. En läkare, som anmodas om betyg, är under sådana förhållanden försatt i en kinkig ställning. Den nyblifna modern behöfver tvisfelsutan vara fri från fabriksens buller, damm och enerverande brådska ännu en tid, men att låta henne sitta hemma och svälta är ännu värre, och läkaren har att välja emellan dessa båda saker, då han skall afgifva sitt intyg. Något understöd under den föreskrifna hvilotiden tillerkänner lagen nämligen ej den lagskyddade modern. Alla kvinnor, som äro delägare i sjukkassa, borde ock därigenom vara tillförsäkrade samma underhåll vid barnsbörd som under annan sjukdom, ty behofvet af underhåll är ej då mindre.

Liförsäkringsföreningar, grundade på uttaxering vid dödsfall, hafva äfven bildats af arbetare, innan den af de stora liförsäkringsbolagen utöfvade försäkringsverksamheten lämpats för småfolkets behof.

Under senare år har denna tagit stor fart bland kroppsarbetarne. Man kan antingen försäkra sitt lif till förmån för familjen eller ock på olika sätt förvärfva för sig själf eller barn utbetalandet af ett större eller mindre kapital vid en viss bestämd ålder. Premierna härför äro kombinerade på olika sätt, beroende på den inträdessökandes ålder, med flera omständigheter. Villkor och sammanställning finnas i skiftande mångfald och kan närmare upplysning därom inhämtas af de olika bolagens prospekt, som erhållas gratis vid anmodan. Bolaget »De förenade», bildadt af fem stora försäkringsbolag i förening och under deras garanti och ordnad med hänsyn till mindre bemedlades betalningsförmåga, liksom bolaget »Trygg» och måhända ännu andra, tager inbetalning af premierna per månad eller per vecka efter öfverenskommelse, samt uppbära dessa premier i de försäkrades hem, om så önskas. Att premierna måste ställa sig något högre ge-

nom en sådan anordning, är helt naturligt, då stora omkostnader måste beräknas för uppbörden i hemmen, men därigenom möjliggöres för den, som har liten inkomst samt har svårt att åstadkomma kvartalspremier, att dock få godt af verksamheten. Ekonomiskt förmånligare skulle det vara, om pengarna insattes hvarje vecka i bank och kvartalspremie betalades.

En art försäkring, som egendomligt nog ej sällan försummas, ehuru den i allmänhet är så billig, att ingen borde uraktlåta att begagna sig där-af, är brandförsäkring. I ett första klassens stenhus, till hvilken grupp väl de flesta af de moderna stora arbetarekomplexen höra, är afgiften endast 50 öre om året för möbler, husgeråd och kläder m. m. till ett värde af 1,000 kr. — samt sedan 50 öre för hvarje påbörjad nytt tusental kronor — således en så ringa summa, att enhvar skulle kunna skaffa sig trygghet, att ej behöfva i händelse af eldsvåda stå beröfvad allt hvad han äger utan medel att köpa sig nytt.

Genom insättning i sparkassor af olika slag hafva de ekonomiskt svaga sökt att från tider af bättre förtjänst reservera något för kommande nödtillfällen, och vid själfva skapandet af dylika kassor hafva de äfven varit organisatoriskt verksamma. Detta direkta sparande synes dock ej i vårt land i samma grad som t. ex. i Danmark, Frankrike och andra länder hafva ingått i medvetandet såsom något helt naturligt, hvilket bör ske, såvida förhållandena möjligen kunna medgifva det, utan det göres egentligen af de mest omtänksamma. Många äro likväl de arbetare, som hållit sig och de sina uppe under sjukdomstider inom familjen, eller då arbete ej gifvit nödig inkomst, genom att draga på sina i sparbank insatta medel.

Ränte- och kapitalförsäkringsanstalten, bildad redan vid midten af förra århundradet, afser speciellt att göra småfolks besparingar fruktbarande för deras barn i framtiden genom mottagandet af små insättningar — minst 1 kr. — och sedan i förhållande till dessa utbetala antingen lifränta eller ett kapital vid viss ålder. »Fosterländska föreningen», som samtidigt kom till stånd, insätter på hvarje bok som af en obemedlad uttages, 1 kr. då 5 kr. af bokägaren eller målsmannen insättes, och det ej endast första gången utan allt fortfarande, så fort den nya insättningen uppgått till 5 kr. antingen den ägt rum med 1 krona i sänder eller på en gång. Åtskilliga, för hvilka insättningar skett, börja nu först få godt af betingad lifränta, ty sådan utbetalas först vid fyllda 56 år, och inbetalningen bör begynna, då barnen äro små. Nyttan af företaget har därför egentligen ej förrän på senare tiden gjort sig märkbar i afscende på lifräntorna. Kapitalutbetalningarna kunna ske vid hvilken ålder som helst efter öfverenskommelse vid första insättningen.

Postsparbanken är af alla sparkassor den enklaste och bekvämaste, ty dels är hvarje postkontor både insättnings- och uttagningskontor, dels kan man tillgodogöra sig själf, vid försöken att spara, äfven de små beloppen, genom inköp af sparmärken à 10 öre för att, när kronan är fylld, insätta den på sin bok. Det händer annars så lätt att, medan man väntar på att få ihop åtminstone en krona, de små tioöringarna trilla sin kos, utan att man märker det. Räntan i postsparbanken är dock något mindre än i vanliga sparbanker. I alla enskilda banker finnes dessutom numera till-

fälle beredt att på hushållsräkning insätta och uttaga mindre belopp och erhålles där vanligen något högre ränta.

En art af sammanslutning till ömsosidigt stöd, af i vårt land betydligt yngre datum än sjukförsäkringarna, men otvifvelaktigt af stor framtida betydelse, är den kooperativa rörelsen. Den afser i korthet uttryckt att förhjälpa medlemmarna till fullgoda varor af olika slag för partipris, ehuru en hvar ej köper upp mer än det som han för tillfället behöfver.

Det är allmänt bekant, att det var 28 fattiga engelska väfvare, som 1844 började tillämpa den kooperativa idén på det nu kända sättet. De ägde ej tillräckligt att hvar för sig på en gång inköpa så mycket af vissa nödvändighetsvaror, som de för en längre tid behöfde; de sammanslogo därför hvad de hade att disponera och köpte gemensamt en större kvantitet af varorna, som därvid erhöles för betydligt billigare pris. Af detta förråd uttog sedan hvar och en, efter behof, mot *kontant betalning* enligt gångbara priser. Detta, att betalningen alltid skall ske kontant, är en af hufvudprinciperna i den kooperativa rörelsen. Då förrådet var slut, hade de själfva i behållning den summa, som eljes hade utgjort mellanhandens — minuthandlarens — förtjänst, och andel i denna tillräknades hvar och en i förhållande till hans inköp. Hvarje delägare hade sålunda fått en sparpenning, som fick kvarstå i den gemensamma kassan till nya inköp, mot samma ränta som på det först insatta kapitalet. För hvarje år ökades så medlemmarnas besparingar och äfven deras förmåga att utvidga inköpen, så att dessa så småningom kunde omfatta alla möjliga förnödenheter.¹ Och ej det allenast, utan verksamheten har på många ställen, främst i de stora länderna, utvecklats sig till att vara äfven produktionsföretag och ej enbart konsumtionsföreningar. Från den enkla början spred sig rörelsen snabbt öfver världen, och tusentals millioner kronor omsättas årligen i dess tjänst. I vårt land har den ännu ej vuxit sig särdeles stark; det är hufvudsakligen konsumtionsföreningar, på hvilka principen här tillämpats. En art kooperativa bostadsföreningar hade för några år sedan sin blomstringstid, och då byggdes många föreningshus, där ännu åtskilliga medlemmar för låg afgift bebo egna lägenheter. Några nya föreningar för uppbyggande af bostadshus ha ej på senare tider bildats, troligen dels emedan afgiften under första tiden ställde sig rätt hög, ehuru den minskas med åren, dels emedan mängden fann det svårt att vara bunden till en bestämd plats.

Konsumtionsföreningarna kommo olyckligtvis i början i dåligt rykte, emedan ett par sådana handhades af mindre kunniga eller rent af oredliga föreståndare, men under sista tiden har den dåliga uppfattningen måst vika för påtagliga bevis på nyttan och vikten af dem, därigenom att nya väl skötta sådana uppstått. Det ej minst betydelsefulla i en utvidgad verksamhet i denna riktning ligger i inskränkandet af principen om kontant betalning för det man behöfver skaffa sig. Denna för Stockholmare föga tilltalande och ej gärna tillämpade princip är det nog, som i främsta rummet gjort att den kooperativa idén ej tagit ännu större fart, så som den bort göra, ty den är sund och har stark bärande kraft.

¹ E. H. Thörnberg, Det kooperativa England. Sthlm. 1910.

Sammanslutningens idé har fått ett starkt uttryck i fackföreningarna.

Fackföreningsverksamheten afser att förbättra arbetarnes löneställning och öfriga förhållanden inom arbetet genom åstadkommande af minimilön, kortare arbetstid, säkerhet för en plötslig nedsättning af lönen o. dyl. Den enstaka arbetaren har svårt att förstå hvad som kan göras och att göra sig hörd samt att förmå utverka någon ändring i det som blifvit vanligt; ej heller kan han öfverskåda arbetsmarknadens läge och bilda sig en föreställning om, hvad som kan vara skäligt och möjligt att begära. Detta allt skulle en fackförenings ledare förmå och utföra, så som det sett ut att under lång tid verkligen ha varit händelsen i t. ex. England.

Inom ett yrke sammansluta sig arbetarne vid hvarje verkstad till en verkstadsklubb, och dessa klubbar bilda gemensamt en fackförening eller afdelning af ett hela landet omfattande fackförbund. De olika fackförbunden inom landet sammanslutas till en landsorganisation, och denna kan vara en del af en internationell sammanslutning. En enskild person kan ej direkt bli medlem af ett fackförbund, utan måste gå in i en lokalafdelning och på det viset komma in i organisationen. Hvarje klubb och lokalafdelning har sin särskilda styrelse. En utsedd förtroendemän är den egentlige ledaren af förbundet; han skall studera alla dithörande förhållanden och sköta angelägenheterna.¹ Dessa ledare få gå igenom särskilda kurser, visa sin kompetens för uppdraget och hafva ett styft arbete samt erhålla därför, i motsats till hvad som i allmänhet antages, ett ganska måttligt arvode. På deras ödmö, klokhet och öfversikt öfver de för tillfället rådande förhållandena beror det till stor del, om organisationen blir till verkligt gagn. Själva förenings tanken måste ju erkännas som riktig, och fackföreningarna utgöra, historiskt sedt, en naturlig fortsättning af de gamla skråna, i hvilka de olika yrkesmännen voro tvungna att ingå för att få arbete i yrket. Till skillnad mot skråna, som strängt höllo på yrkeskunnighetens vidmakthållande, synas fackföreningarnas verksamhet snarare tendera till ett förminskande däraf. Att ledningens stundom visar sig ej vuxen sitt uppdrag, utan framkallar och tillåter utvecklingen af konflikter, som skada både arbetare och arbetsgivare och landet i dess helhet, är ett bedröfligt faktum, som dock ej kan omintetgöra det förnuftiga och berättigade i hela rörelsen.

Det stora ödesdigra missgreppet, som splittrat arbetarne och i väsentlig grad förringat värdet af yrkesorganisationen, är att den sammankopplats med en politisk åskådning, som af en mängd arbetare ej kan godkännas och därigenom ställer dem i valet mellan att för utkomstens skull falskeligen bekänna sig till en tro, som ej är deras, eller ock att riskera att stå utan bröd för sig och de sina. Parallellt med den ursprungliga, sedermera rent socialistiska, fackföreningsrörelsen har därför i vårt land uppstått en annan, representerad af Svenska Arbetareförbundet, som är på alldeles liknande sätt organiseradt, men som dock af den förra anses ej som lika berättigad utan som en »strejkbrytare-organisation», något som är det af ett flertal arbetare mest hatade begrepp som kan uttalas. En sådan i och för sig olycklig splittring hade varit oberättigad och obehöflig, om yrkesintresset,

¹ *Eli Heckscher, Industrialismen. Stockholm 1907. — Social Handbok s. 109.*

såsom det bort, hade fått vara det förhärskande vid fackföreningarnas utveckling, utan inblandning af intressen af annan art. Sådana förhållandena nu äro, måste en del arbetare helt naturligt för sin heders och för sitt samvetes skull, för att slippa vara hycklare, skilja sig från sina medbröder, ehuru deras intressen i grund och botten äro desamma.

Att arbetare tillhöra fackföreningar, är både naturligt och riktigt, och de afgifter som dit betalas äro ej förspillda. De flesta fackförbund hafva kassor för att skydda mot följderna af arbetslöshet — äfven utom vid strejk och lockout — för att bereda resa till annan för yrket lämpligare ort, m. fl. ändamål.

Alla yrken äro organiserade, så att hvarje yrkesarbetare kan vara medlem af en fackförening. Icke yrkeskunniga tillhöra Grofarbetareförbundet. Kvinnor äga ock rätt att ingå som medlemmar i mennens fackföreningar.

En hjälpbehöfvande fackföreningsmedlem har själf bäst reda på, hur och när stöd kan från hans förening erhållas. För den som vill klara upp för en nödställd är det därför endast nödvändigt att tänka på, att han kan ha möjlighet att få undsättning från sin fackförening.

En verksamhet af stor betydelse, som har sin första rika utveckling hos kroppsarbetarne, fastän den sedan så småningom spridt sig öfver till andra samhällsklasser, är nykterhetsrörelsen. Äfven här visar sig den stora förmågan af organisation. Smärre »tempel» eller »loger» äro sammanlutna till större enheter, »ordnar», och flera af dessa äro delar af internationella organisationer. De olika namn de bära beteckna något olika sätt att bedrifva arbetet, men i stort sedt äro hvarken principerna eller metoderna särdeles olika, och målet är detsamma: att befria svenska folket från det slafveri, i hvilket det hålles af dryckenskapen. I detta befrielsekrig gäller det för alle man att gripa till vapen, om seger skall vinnas, ty fienden har fått säkert fotfäste, och lyckas man ej att utrota honom, kommer han att förr eller senare utrota oss. Ej nog med att dryckenskapen ekonomiskt kostar landet otroliga summor årligen — år 1909 133,000,000 kr. eller öfver tio millioner kronor mera än alla direkta skatter — den utsuger folkets innersta must och märg och tenderar till att göra det nya släktet svagt och odugligt. Om än en och annan kan vara benägen att tycka, att nykterhetsiffrarne gå för långt, och att de fordra för radikala bestämmelser, som för icke-drinkare synas betungande och onödiga som förordningar, samt om det ock kan sägas, att alkoholen måttligt njuten kan vara oskadlig, både fysiskt och moraliskt, så måste man dock komma ihåg, att vid undantagsförhållanden måste undantagsåtgärder vidtagas. Då en epidemi rasar, bli människornas handlingsfrihet och själfbestämningsrätt inskränkta, och de måste finna sig i påbud af hvarjehanda slag, ehuru de hvarken äro sjuka eller rädda att blifva det; men för att råda bot på ett ondt, som angripit andra, får man af samhörighets-skäl finna sig i det, som för en själf synes onödigt. Den som varit i tillfälle att något studera de fruktansvärda verkningarna för individen, familjen och samhället af dryckenskapen, inser nödvändigheten af och fogar sig villigt i föreskrifter, som han för egen del kunde finna öfverflödiga eller som rent af i själfva verket misshaga honom. Förbudet för fritt inköp af gifter är icke riktadt emot de laglydiga, normala

samhällsmedlemmar, som äga förmåga af själfbehärskning, men dessa få underkasta sig det, äfven om förbudet kan vara dem olägligt och hinderamt. Och hvilket gift har väl åstadkommit tillnärmelsevis den skada som alkoholen, hvilken dock tillåtes locka den svage vid hvartannat steg och försäljas utan allt hinder äfven till notoriska drinkare? Då en alkoholförgiftad raglar framåt gatan, synas få människor hafva känsla af, att här ser man en sjuk, än mindre af att han gjorts sådan med samhällets goda minne.

Det är ett storverk, som kroppsarbetarne utfört genom sin nykterhetsverksamhet. Långe fingo de arbeta utan stöd af samhället i öfrigt, men så småningom hafva allt flera vaknat till insikt om, att det skötebarn som omhuldats af det stora flertalet är en vampyr, som suger ut hjärteblodet på den som gladt sluter det intill sig. Läkare hafva allvarligt tagit till orda, varnat samt styrkt sin varning med vetenskapliga bevis. Intelligensarbetaren är lika prisgifven åt odjuret som den hvilken arbetar med handen, och otaliga äro dess offer inom alla samhällslager. Alla äro därför skyldiga dem tack, som insågo faran och sökte afvärja den. Af en oförfärad liten hop, som började kampen, har nu blifvit en stor armé, som på alla vägar rycker fram till angrepp, en armé som »tänker segra nu, ej endast strida».

Utom den hufvudsakliga uppgift som nykterhetsföreningarna hafva, att verka för spridande af intresse och kunskap om nykterhetsarbetet, äro de äfven afsedda till ömsesidig hjälp och vänligt bistånd. De söka genom sammankomster och beredande af förädlände nöjen och sysselsättningar motverka spritens lockelser för de svaga, och genom att fylla själen med åtrå efter det som är godt och rent, söka de göra den oemottaglig för usla förelser. (Se grupp X d.)

Allt hvad en person på eget initiativ ordnat för att kunna stå stadigt, då kastvindar komma, det är af den allra största vikt, ty det ger en inre styrka, som ingen än så välvillig yttre hjälp kan åstadkomma.

En sak som man bör tänka på och se till, huru därmed förhåller sig, är då någon kommit i betryck genom olyckshändelse under arbetet. Arbetsgivare hafva numera enligt lagen af 5 juli 1901 skyldighet att ersätta den förlust en arbetare lider genom skador, som han utan eget förvållande ådragit sig under arbetet. De flesta arbetsgivare olycksfallsförsäkra sina arbetare hos något bolag eller hos Riksförsäkringsanstalten (se grupp IX c), för att ej själfva stå i allt för stor risk. För att arbetaren skall få tillgodonjuta denna ersättning, måste han omedelbart efter sedan händelsen inträffat anmäla eller låta anmäla den hos sin arbetsgivare. Vid mindre olyckstillfällen försummas ej sällan detta, men en liten skada kan bli långvarig nog och göra ett betydande afbräck i förtjänsten, så att hvarje olycksfall borde strax anmälas. Ersättningen är ej stor; den utgår med 1 kr. per dag men enligt lag först sedan 60 dagar förflutit efter olycksfallet, emedan det är beräknadt, att sjukkassa den tiden skall hjälpa. Strax efter olycksfallet behöfvas medlen dock bäst, och ofta betingas utbetalning redan från fjärde dagen. Arbetsgivaren förskotterar då vanligen såsom matpengar

en del af den ersättning som skall utfalla. Numera gäller ock försäkringen ej sällan äfven för olycksfall utom arbetet, oberoende af arbetsplatsen. Vid inträffad större eller mindre arbetsoförmåga för lifstiden till följd af olycksfallet, erhålles pension i förhållande till skadans inverkan på arbetsförmågan. Högsta ersättningen utgår med 300 kr. per år. Vid inträffadt dödsfall af samma anledning erhåller änka pension för sig och barn, dock ej till högre belopp än sammanlagdt 300 kr. per år. Begravningshjälpen lämnas med 60 kronor.

Sedan alla naturliga resurser utnyttjats eller befunnits otillräckliga, eller ock självhjälpsanordningar till stöd under iråkade svårigheter uraktlåtit, och inga anhöriga eller vänner förmå göra något, så gäller det att söka uppsåra andra möjligheter att hjälpa ur nöden och få allt i riktig gång igen samt sedan stärka den egna initiativkraften. Det är förundransvärdt, hvilken seg uthållighet kan utvecklas af en person, som hålles uppe af ett inre begär att ej be någon om hjälp. Under de senaste årens arbetskonflikter i Stockholm har man varit i tillfälle att med förvåning och beundran iakttaga detta. Oaktadt nödvändigtvis många umbäranden måst uthärdas, då arbete saknats och besparingarna troligen uttömts, har antalet hjälpsökande likväl ej väsentligt ökats på något af de ställen, där understöd kan fås. Ambitionen att ej visa hvilka svårigheter man kommit i, har gifvit stark spännkraft både åt egna och närståendes bemödanden, och detta är på många sätt lärorikt för en begrundande iakttagare.

Kommunala anordningar.

Kommunen har vidtagit många anordningar och bildat åtskilliga anstalter, afsedda att vara till gagn för invånarne, antingen dessa förmå betala kostnaderna eller äro medellösa.

Stockholms stads *Arbetsförmedling* (se grupp IV a) är fri för hvar och en, oberoende af alla intyg.

Annars måste man, då man söker erhålla en sak kostnadsfritt, alltid i första hand vända sig till rotemannen i den rote, där man är skriven och bosatt. Man förevisar för denne sitt prästbetyg och framlägger förhållandena, och han utfärdar då ett intyg rörande hemortsrätten (se sid. 153) samt om han anser att undsättningen bör lämnas utan erläggande af betalning.

Ett sådant rotmansbetyg är nödvändigt, både då frågan rör fri vård på sjukhus eller barnbördshus samt för erhållande af vård i hemmet af distriktsläkare och därmed följande fri medicin. Äfvenså vid öfriga under *Hälsövärdsnämnden* (sid. 189) hörande institutioner, som *Upplysningsbyråerna* för tuberkulossjuka, konvalescenthem m. fl., samt för erhållande af sanatorievård och bidrag till vistelse vid brunns- eller badort. Se för närmare upplysningar alla dessa ord i uppslagsafdelningen.

Bostadsinspektion utöfvas af Hälsovårdsnämnden, till hvilken anmälan bör ske om osunda och hälsovådliga boningsrum; se närmare därom sid. 192.

Hälsovårdsnämnden är ock *fosterbarnsnämnd* för Stockholm. Alla barn under 7 år, hvilka mot betalning vårdas hos aflägsna släktingar eller hos andra främmande personer än förmyndare, äro underkastade inspektion, på det att vanvård eller försummelse, afsiktlig eller oafsiktlig, må kunna förekommas. Dylika fostrare äro skyldiga att till nämnden anmäla, att de mottagit fosterbarn, men sådant försummas ej sällan. Då man i ett hem som besökes finner ett litet barn, som hvarken är eget barn eller barnbarn, och som någon uppgifves betala för mer eller mindre regelbundet, bör man låta sig angeläget vara att taga reda på, om den lagliga anmälan verkligen blifvit gjord, samt annars styra om att så sker. Se närmare sid. 184.

Vanartade eller i sedligt afseende försummade barn under 15 år omhändertagas, där så är nödvändigt, af *Barnvårdsnämnden*, hvilken i Stockholm utgöres af folkskoleöfverstyrelsen. Anmälan om dylika fall bör göras af någon myndighet, från skolan eller af något af de ombud, som barnvårdsnämnden har i olika delar af staden, för att öfvervaka resultatet af vidtagna åtgärder. Finner man något barn, som lefver under sådana förhållanden, att det synes i fara att sedligt förstöras, bör man således sätta sig i förbindelse med någon, som har rätt att göra anmälan om saken (se närmare sid. 181—183), och för denna relatera hvad man iakttagit, så att en utredning om hur det verkligen förhåller sig må kunna ske.

Lifvet i ett hem kan nämligen vara i hög grad uselt och ett barn därinom, underbart nog, det oaktadt stå så oberördt af eländet, som om det varit omtänksamt skyddadt. En sådan kraft till upprättelse för hela hemmet får man ej utan vidare tillintetgöra, genom att lösrycka barnet ur familjekretsen, men noggrant bör man aktgifva på, att tecken ej visa sig till att barnet äfven börjar gripas af den allmänna slöheten eller försöfningen eller det som är än värre. Familjer finnas, där föräldrarna genom barnen blifvit i egentlig mening uppfostrade, och hemmet så småningom fått en helt ny prägel. Fadern har erfarit en känsla af skam, då barnets ögon med undran blickat på honom, eller då han sett den unge oafåtligt sträfva för att ersätta honom som familjeförsörjare, ehuru han själf borde kunna göra något, och han rycker upp sig och får lust att åter försöka. Modern, hos hvilken sonen alltid haft förmåga att framlocka det fina och veka, som finnes hos henne såväl som hos andra kvinnor, fastän det blifvit doldt af synd och last, hon vaknar till, och en skakning går genom hela hennes väsen, då hon märker, att sonen med ovilja ger akt på henne och vänder sig bort med ett ångestfullt uttryck. Det stöd hon saknat hos mannen, finner hon sig kunna söka hos sonen, och då får hon vilja att återupptaga kampen, som hon förut uppgifvit.

Tanken att så kan vara får dock ej göra, att man lugnt slår sig till ro gentemot ett sådant förhållande. Man bör blott ej vara för snar till handling, om det icke klarligen synes, att drojsmål innebär fara. Ty barnets väl bör vara det främsta ögonmärket.

Där kroppslig vanvård af barnen föreligger, har man att vända sig till den kommunala *fattigvården*, såvida vanvården synes vara betingad af verklig nöd. (Se sid. 150 o. följ.)

Barn, som fattigvården af sådan eller annan anledning nödgas helt taga om hand, blifva inackorderade i enskilda, väl vitsordade hem, företrädesvis på landet, där barnen tillses af lokala ombud och emellanåt besökas af en särskild inspektör, så att värden noga öfvervakas. Medan en dylik inackordering ordnas för barnen, kunna de kortare eller längre tid få vistas på fattigvårdens utackorderingsbyrås hem.

Tvenne barnhem, ett för flickor och ett för gossar, stå ock till fattigvårdens disposition för de fall, där ett barnhem synes passa bäst. Där ett barn är för klenkt att sändas till en enskild familj eller behöfver sakkunnig vård, erhåller det fostran på fattigvårdens landthem på Adelsö.

Vid tillfälliga svårigheter i ett hem på grund af moderns sjukdom eller andra förhållanden, som göra barnens vård dålig, kan en tids skydd och vård för dem fås på fattigvårdens barnhärberge, eller, i fall af husvillhet, på dess asyler.

Är det en ogift moder med ett spädt barn utan huld och skydd det gäller, så har fattigvården ett särskildt hem — Spädbarnshemmet — där sådana mödrar kunna bli intagna med sina barn under amningstiden. I nödfall löser fattigvården ock in en sådan moders barn, ifall hon är ur stånd att för framtiden försörja det, på Allmänna barnhuset, och modern eller barnfadern eller båda få, i den mån de kunna, genom månatliga inbetalningar bidra till betäckande af inlösningssumman.

Då i ett fattigt hem ett barn anträffas, som synes vara obotligt sjukt eller är vanförddt eller lider af något lyte, så har fattigvården äfven utvägar att hjälpa det på olika sätt genom att betala på anstalter, lämpade för de olika slagen af abnormitet.

Undervisning af blinda barn är sedan 1899 obligatorisk och meddelas i anstalter, som äro upprättade af staten. En del af underhållskostnaden lämnas af staten, det öfriga af den kommun, dit den blinda hör, såvida anhöriga och målsmän ej kunna erlagga betalningen. Tomtebodas är undervisningsanstalten för Stockholm. Äfven för blinda, hvilka som äldre hafva förlorat sin syn eller som barn ej fått undervisning, har staten upprättat en handverksskola i Kristinehamn.

Döfstumundervisningen var redan 10 år tidigare genom lag ordnad och är obligatorisk. Manilla lämnar afgiftsfritt denna undervisning, men för kost skall afgift erläggas af målsman eller, när denne ej förmår det, af kommunen. Se närmare Andra och Tredje afdelningarna.

På mångahanda sätt kan alltså barn hjälpas, som äro i nöd.

För åldringar finnas äfven åtskilliga understödssätt, som närmare utvecklas i Andra afdelningen, där upplysningar om den kommunala fattigvården, om ansökningssätt m. m. rörande äfven ofvan omnämnda anstalter återfinnas.

Såsom i den afdelningen klarlägges, indelas kommunens åtgärder för de nödlidande i slutna och öppna fattigvårds meddelande, d. v. s. på anstalter

eller i de hjälpbehöfvandes hem. Det senare sättet är det, som vederbörande understödsbehöfvande helst åstunda, och i många fall är det klart att sådan hjälp bör lämnas, men i åtskilliga fall, där man ej vill höra talas om anstaltsvård, vore sådan dock otvifvelaktigt bättre. Där t. ex. en äldre ej är i stånd att alls taga vara på sig själf eller hålla sig och sitt hem i någorlunda snyggt skick, emedan synen är för svag eller krafterna för ringa, där bör ingenting annat än anstaltsvård förordas, äfven om den gamla har rätt stor motvilja för sådan. Stundom har en sådan gammal gumma en supig son boende hos sig, och det understöd, som hon skulle få från fattigvården, skulle sannolikt hufvudsakligen gå till hans underhåll; detta är till skada äfven för honom, ty om han ej hade modern att lita på, skulle han bli tvungen att själf gripa sig an med att försörja sig.

Som »öppen» fattigvård utgå kontanta understöd under benämningarna: hyreshjälp, barnhjälp, »extra hjälp», samt understöd in natura: matportioner, mjölk, ved och barnskodon. Allt efter behof och lämplighet lämnas det ena eller andra eller flera af dessa olika slag af fattigvård samtidigt. Att en stor fara för att dylikt understöd kan missbrukas föreligger, därför får man ej vara blind, men för den skull kan ej understödssättet slopas. Det finns emellertid en viss skyldighet för hvar och en, som arbetar bland de behöfvande, att på samma gång man tänker på, att ingen i tysthet må förgås af nöd, också tänka på att se till, att missbruk ej äger rum. Har man blifvit fast öfvertygad om, att så är förhållandet — ej genom grannarnas skvaller, utan genom egna iakttagelser —, så bör man anmäla det till fattigvårdsdirektören i församlingen eller till hans biträdande diakonissa. Det har händt att, sedan numera maten som erhålles blifvit synnerligen bra, en hustru med många barn, som fått ett större antal portioner — ända till 5, till och med 6 å 7 lämnas ibland — forskaffat sina barn mat i skolan och på andra bespisningsanstalter och använt den erhållna maten som stomme till middagslagning för betalande spisgäster, och därtill är den alls icke ämnad. Det händer äfven, att maten försäljes på annat sätt till billigt pris.

Stundom kan man finna att de dagar, då »barnhjälpen» utbetalas, spritkonsumtionen i en del kända familjer synbarligen är större än vanligt, ehuru barnen ej fått rikligare af hvad de behöfva. Att sådant kan förekomma bland en skara af mer än 17 000 personer, hvilket var antalet af dem som erhöllo understöd i hemmen under 1909, äfven om befattningshafvande inom fattigvården samvetsgrant försöka att taga väl reda på hvar och en, är tydligt; men det tillkommer den som märker sådant, att göra anmälan om sin iakttagelse, så att en närmare granskning må äga rum, och detta af många skäl. För de skattdragandes skull böra missbruk af understöd ej tolereras, men, hvad ännu viktigare är, det understöd som är gifvet för att små barn skola kunna få hvad de behöfva, bör ej opåtaladt få användas till dåliga och skadliga saker, och sist men icke minst, är det af stor vikt att myndigheterna få kunskap om dylika förhållanden, ty det kan ge en anvisning, att barnen böra hjälpas på ett annat sätt än genom att föräldrarna få understöd i hemmet för deras skull.

Skodon få barnen genom anmälan från skolan, då sådant är behöfligt. Ofta anser en lärare, att det spelar ingen roll, om ett barn får skodon i skolan, äfven om det ej är alldeles nödvändigt. »Det är många barn i hemmet», resonerar han, eller ock tänker han, att den som bara har ett barn också kan ha det svårt, och stundom utan något besök i hemmet och utan att taga reda på, huru förhållandena verkligen äro, »skrifver han på, som det heter, att skodon äro behöfliga, och sedan anser vederbörande roteman och fattigvårdsdirektör sig vanligen ej ha rätt att vägra att lämna de begärda skodonen, ehuru man tror sig veta, att de ej äro nödvändiga. Förr finga de barn i skolan, hvilkas föräldrar ej själfva kunde skaffa dem skodon, kängor med träbottnar, och då begärdes vanligen skodon blott af dem, som verkligen ej ägde förmåga att skaffa barnen sådana, men numera, då vanliga skinnkängor lämnas, äro de begärliga för alla, som ej äga den själfkänsla, att de skygga för en nådegåfva, som de skulle kunna undvara. Iakttages ej stor försiktighet vid utdelningen, så blir denna känsla förslappad äfven hos de förut oberoende. »Hvarför skulle icke jag begära, då grannen begärt och fått åt sina barn», tänker den ena efter den andra, och så sprider sig denna uppfattning allt vidare och vidare, och slutligen kommer man till att tänka och säga: »jag får betala stor skatt, då kan väl mina barn få, såväl som att det går åt endast för andras», och då är en olycklig kretsgång färdig, som hjälper ingen och skadar alla.

Åt ensamma män, sjuka eller friska, lämnas med skäl ingen öppen fattigvård annat än under alldeles särskilda förhållanden. De beredas inträde på antingen Försörjnings- eller Arbetsinrättningen (grupp IV a o. b). Anledningen, hvarför man så ofta anmodas af ensamma karlar om en slant, är således ej, att deras enda utväg är att tigga, utan det är emedan de skygga tillbaka för en anstalt, i många fall därför att där råder vissa bestämda ordningsregler, som de ej vilja underkasta sig, ehuru dessa äro till deras eget bästa. Se i afseende på bettlare sid. 160—163.

Är en man — eller kvinna — *för tillfället* husvill, så har kommunen inrättat natthärbärgen och asyler, d. v. s. bostad för några få nätter eller för en jämförelsevis längre tid. Sådana asyler finnas äfven för mödrar med flera eller färre barn. Se grupp IV c.

Fattigvården har således sökt rusta sig för att under alla möjliga nödlägen kunna bereda de lidande den lämpligaste undsättningen. Att många svårt betryckta det oaktadt ej vända sig till fattigvården är naturligt. Det är bittert att af uttaxerade medel taga emot understöd, det bär de själfständiga mycket emot af flera orsaker. Därtill kommer, att fattigvården är bunden af förordningar. Såsom kompletterande den kommunala fattigvården behöves därför den enskilda välgörenhetsverksamheten.

Många af dessa enskilda företag understödjas ock årligen i sin verksamhet genom kommunen, i det att fattigvårdsnämnden, om den finner dem nyttiga och behöfliga, lämnar kontanta bidrag, hvilka under 1909 uppgingo till 88,000 kr.

Den enskilda hjälpverksamheten.

Till alla områden af mänskligt lidande och betryck sträcker sig, som sig bör, den enskilda kärleksverksamheten. Vissa områden förefalla den ena människan mest behjärtansvärda, under det att en annan känner sitt hjärta särskildt gripet af deras bekymmer, som tillhöra ett annat område. Man sluter sig då gärna till dem som hafva likartade intressen, såvida man kan göra någon aktiv insats i arbetet. I annat fall understödjer man såväl den ena som den andra, under erkännande af de skilda verksamhetsgrenarnas behöflighet och således deras tillvaros berättigande.

En del föreningar begränsa sig icke till någon viss art af hjälp utan hafva ett allmänt fattigvårdande syfte. Genom *Stockholms Allm. Skyddsförening*¹ närma sig kvinnor, som hafva någon tid att offra för andra, de kvinnor som lefva under ett svårt ekonomiskt tryck, och söka med råd och uppmantran samt, där så ske kan, genom lämpliga åtgärder och understöd hjälpa dem att uthärda eller komma öfver brydsamma tider; särskildt hafva skyddsfruarna till uppgift att tillse och vårda sig om barnen i de hem, dit de komma. Arbetsförtjänst söka de ock bereda dem, som kunna utföra något slags arbete.

En del af här existerande företag hafva icke hjälparbetet till sin egentliga uppgift, utan hafva antingen förts till ett sådant under fullföljande af sina djupaste syftemål, eller ock begagna de det som medel för att nå ett högre mål.

Af sådan art äro dels religiösa sammanslutningar — som syfta att andligen höja sina skyddslingar, men som funnit att det ej går att predika för de svältande och husvilla och att fångsla deras intresse för andliga ting, då kroppen, själens boning, saknar det nödiga underlaget för sitt fortbestånd —, dels de föreningar, som åsyfta utbildning af dugande krafter för ett rationellt fattigvårdsarbete, och som ej kunna teoretiskt klargöra något sådant, utan måste genom praktisk undervisning åskådliggöra såväl tillvägagångssättet som de resultat, som kunna väntas, på samma sätt som en läkare för att bli skicklig måste ha klinisk utbildning under kunniga lärares ledning, ej blott studera medicin i böcker.

Af det förra slaget äro *Missionsföreningarna*, en med »hyddors», därifrån mycket understöd utgår; *Frälsningsarmén*, med sina många olikartade anstalter och inrättningar till afhjälpande af lekamlig nöd, hvarigenom äfven de djupast sjunkna kunna nås med andlig hjälp; *Elsa Borgs* arbete i Hvita bergen, som tillika utgör en öfvergångsformation till utbildningsföreningarna, ty många unga kvinnor hafva där blifvit fostrade till ett själfuppoffrande arbete bland de elända, fastän under mindre stränga former och under kortare tid än hvad fallet är med *Diakoniss-* och *Diakonanstalterna*, som hafva denna utbildning till hufvudsak. Hos *F. V. O.* är

¹ Om alla här nedan nämnda anstalter och föreningar finnas närmare uppgifter och anvisningar i Tredje afdelningen af denna handbok, i de olika grupperna.

understödsarbetet äfven blott en del, ej den mest betydande, af den uppgift, som föreningen har sig förelagd, nämligen att *ordna välgöreheten*, fastän på grund af det sistnämnda ordets förekomst i namnet allmänheten förkortat det till »Välgöreheten», och genom den suggestion om gåfvor, som detta ord utöfvar, tänker sig föreningen såsom hufvudsakligen understödsgifvande.

Barn och ungdom äro i främsta rummet helt naturligt de, som enhver känner sig benägen att göra något för. Ett litet barn, som oförskyldt får lida för andras fel, eller en ung flicka eller gosse, som synes gå en sorglig framtid till mötes på grund af förhållanden, i hvilka de ej själfva hafva någon del annat än som ofrivilliga medspelare, hvilka ej själfva valt sin roll — det upprör och pinar en varmt kännande och tänkande människa.

För den som med sorg och bekymmer erfarit, hur sällan man lyckas att helt befria någon från det som tynger och drar ner honom, hur litet man kan göra för att verkligen hjälpa den som kommit i svårigheter, är det särskildt lockande att få försöka göra något för de unga, innan de hunnit blifva skadade, eller att rycka dem lösa från ovärdiga sysselsättningar, medan ännu ungdomens kraft och spänstighet varar. Arbetet att förekomma nöd är, om man ser djupt i saken, en mera tillfredsställande gärning än att få nöja sig med att mildra och efter förmåga afhjälpa den, ehuru äfven det bör ske. Hygienen är och blir viktigare än sjukvården, fastän den senare visst ej får försummas.

Oaktadt mycket, såsom vi redan hafva sett, är af myndigheterna ordnad för att samhället själf skall vara i stånd att afvända de faror, som kunna hota barnen, andligen och lekamligen, skall man dock förvisso stöta på åtskilliga fall, där ingen af de förut nämnda institutionerna anse sig kunna ingripa, ehuru det är otvifvelaktigt, att ett barn sväfvat i den största fara. Isynnerhet är detta ofta händelsen med späda barn, där mången gång de, som närmast äro ansvariga för barnet eller hafva det om hand, helst skulle se, att det ej finnes till. Äfven större barn kunna stundom i ett kärlekslöst eller brottsligt, ehuru ej fattigt hem, få framlefvat ett tungt och för barnet ödeläggande lif, om det än icke kan i egentlig mening kallas för sedligt försummadt. Står man rådlös hur man skall bära sig åt i det ena eller det andra fallet, så kan man få anvisningar och råd på *Barnavårdsbyrån*, hur man rättast skall gå till väga för att få bistånd åt den hjälplöse.

Antalet anstalter och föreningar för barns vårdande, bespisande, klädande, uppfostrande och rustande för lifvet äro talrika.

För de späda barnen hafva vi först *Småbarnshemmen*, afsedda att upptaga hemlösa mödrar med sina barn för att, under den för barnet så viktiga amningstiden, moder och barn ej skola åtskiljas, utan tvärtom enligt naturens egen lag så nära förenas, att bandet dem emellan aldrig kan slitas men blifva så starkt, att det kan hålla dem båda uppe under lifvets kommande pröfningar.

Mjölkdroppen ger åt den späda, som ej kan bli ammad, den bästa möjliga ersättning för modersmjölken, ehuru denna ersättning aldrig kan bli fullt tillfredsställande. Sedan öfvertar *Spädbarnskrubborna* vården af sådana barn, hvilkas mödrar måste utomhus förtjäna till deras uppehälle. Så småningom öfvergå de små till vanliga *Krubbor* och *Småskolor* samt *Barn-*

trädgårdar, och då de kommit så långt, att de börjat skolan, lämnar *Barnavårn* dem skydd och ledning under föräldrarnas dagliga bortovaro, och i *Arbetsstugorna* få de lära känna glädjen att kunna bruka sina små händer till nyttig sysselsättning och tillfredsställelsen att kunna själva med arbete förvärfva sin måltid.

Ett 20-tal *Beklädnadssällskap* lämna kläder åt barn i alla åldrar, från de nyfödda till konfirmanderna. Både före och under skoltiden erhålla barn *bespisning* från olika håll, allt efter skilda förhållanden. Under tiden mellan skolterminerna beredas barn hälsosam landsvistelse genom *Skollofskolonierna*, ordnade dels af föreningar dels af enskilda, eller ock förhjälpas de till vistelse i enskilda hem på landet, genom föreningen för *Feriebarns* utskickande. Flera tusen barn erhålla sådan förmån.

Tillfälligt hem under kortare eller längre tid beredas barn, egentligen innan de kommit i skolåldern, i en del smärre anstalter upprättade af enskilda och afsedda att, utan att skilja barnen från föräldrahemmen, gifva dem i hälsoafseende en god start för lifvet eller att lämna dem tillfälligt skydd, då hemmen af någon anledning råkat i särskilda svårigheter. Sådana äro *F. V. Ö:s barnhärberge*, *fru Heckschers* hem m. fl.

Detta allt gäller friska, normala barn, som ej behöfva helt ombändertagas.

Där det senare är fallet, såsom då en far eller mor lämnats ensam med en så stor barnskara, att det synes omöjligt att förmå fostra dem alla, eller då andra anledningar göra det önskyärdt eller nödvändigt, att ett barn får hela sin uppfostran på annat håll, finnas åtskilliga *Barnhem*, som antingen gratis eller för en billig afgift åtaga sig att söka gifva barnet ett godt hem. I nästan alla dylika hem fordrar man, att målsmannen förbindet sig att ej störande ingripa i barnhemmets uppfostringsmetod utan öfverlåter sin myndighet på hemmets styrelse: afsägelse af målsmannskapet, som det heter. Därmed menas ingalunda, att barnet ej får stå i någon förbindelse med sina anhöriga, men erfarenheten har visat, att det är nödvändigt att på förhand klargöra, att ej far eller mor få komma när som helst och med myndighet ändra hemmets bestämmelser.

Barnhemmens storlek växlar betydligt. De äldre hemmen äro i allmänhet större, för 160 till 50 barn, men den nyare riktningen söker, genom att göra hemmen små, att bidraga till att åt dem ge en prägel af en stor syskonkrets i ett familjehem. Det blir ock möjligare för hemmets föreståndarinna att studera och individuellt leda hvarje barn, då antalet är 10 å 15, mot om hon har en skara på 50—80 barn att taga vård om, äfven om hon har flera underlydande till sin hjälp. Att föreståndarinnan är sin uppgift vuxen, är dock af ännu större betydelse för det helas lyckliga utveckling, då hon ensam förestår ett hem, än om andra finnas som tillika kunna göra sitt inflytande gällande till barnens bästa. Ännu äro åsikterna delade om, hvilket som är det bästa, liksom öfverhufvud om den relativa lämpligheten af uppfostran i barnhem eller genom inackordering i enskilda hem. Finner man ett verkligt godt enskildt hem med en klok och kärleksfull husmor, som förstår uppfostrans konst, som på en gång är så enkel och så svår, då är barnet nog lyckligast i ett sådant hem och blir bäst rustadt för

lifvet, men sådana hem äro ganska svåra att få i större antal. Emellertid hafva en del föreningar koncentrerat sin verksamhet på *utackordering* i enskilda hem på landet, under det andra ej göra det alltid.

Allmänna barnhuset har en del af sina skyddslingar inom anstalten, de öfriga — det allra största antalet — utackorderade. Barnhuset är blott delvis grundadt på enskilda fonder; på sätt och vis kan det kallas en statsinstitution, ehuru det ej är en sådan i egentlig mening.

Gäller frågan sjuka barn, så var det länge högst svårt att få nödig vård för de riktigt späda, d. v. s. de, hvilkas ålder räknas i månader och ej i år. Barnhuset tager, om ett spädt barn nödvändigt behöfver sjukvård och ej kan få sådan på annat sätt, emot det för en tid emot en afgift af f. n. 2 kr. per dag. Nu har dock ett sjukhem för späda barn, *Simon och Matilda Sachs Minne*, lyckligtvis ordnats, genom enskild donation till staden, och just börjat att begagnas. Barnsjukhuset *Samariten* och *Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för barn* äro egentligen afsedda för barn öfver 2 år och hafva svårt att taga emot många späda men hafva under de bekymmersamma tider, då intet spädbarnssjukhus funnits, gjort det i den utsträckning, som det varit dem möjligt.

På *Lilla Hemmet* mottagas till vård späda barn, hvilka äro födda med venerisk sjukdom, som kan vara till stor fara för dem som utan sakkunskap vårda barnen, på samma gång som det för de små är af ytterlig vikt för deras framtid, att de få en behandling, hvarigenom de kunna öfvervinna den hemska sjukdomen, som annars gör dem till eländiga sjuklingar för lifvet.

Efter utskrifvandet af ett barn från vistelse på sjukhus erfordras i de allra flesta fall för barnet en längre tids omsorgsfull vård och lämplig diet, för att inga sviter af sjukdomen skola kvarstå eller recidiv af den uppkomma; men många fattiga hem äro ej i stånd att gifva barnet, hvad det behöfver i sådant afseende. *Konvalescenthem* för barn hafva visat sig vara af nöden, och bland andra har F. V. O. genom särskilda donationer lyckats få till stånd ett sådant *Barnhärbarge* på landet, som genom sitt läge är ett verkligt sanatorium.

Sjukhem för en längre tids vistelse, för öfvervinnande af någon envis åkomma, finnas äfven, så *Kustsanatorierna* för skrofulösa barn och hem i bergstrakter för tuberkulösa: *Kronprinsessan Margaretas hem* m. fl.; *S. de Cs hem* för barn som lida af »engelska sjukan»; ett hem för höftsjuka; m. fl. För obotligt sjuka barn finnes *Eugeniahemmet*. En del af barnen där äro, till följd af sin sjukdom, äfven sinnesslöa, men tagas ej in till vård på grund af sinnesslöhet.

Särskilda andra anstalter äro afsedda för sådana små stackare; om de äro bildbara, kunna de komma in i *Skolan för sinnesslöa barn*, annars i asyler. För andra abnormala, döfva och döfstumma, finnas äfven enskilda undervisningsanstalter. Till och med för sådana otyckliga, som äro på en gång både döfstumma och blinda eller blinda och sinnesslöa, erbjudes möjlighet till utbildning och att få lära konsten att lefva lifvet som människor genom *Drottning Sofias Stiftelse* i Vänersborg, där äfven Stockholmsbarn kunna få inträde.